

ПАРЛАМЕНТАРНИТЕ ИЗБОРИ: СОНДАЖИ, АНАЛИЗИ, ПРОГНОЗИ

в. „Култура”, бр. 22, 1 юни 1990 г.

Центърът

Политологическият анализ, който предлагаме на вниманието на читателите на в. "Култура", представя някои предварителни резултати от изследователския проект "Парламентарните избори в България - 1990". Това е първият изследователски проект на Центъра за изследване на демокрацията - независима научна организация, създадена в края на 1989 г.

Като независима изследователска организация центърът не е свързан с политически партии и държавни структури. Той изгражда своята дейност върху трайна извънпартийна ориентация към универсалните принципи и ценности на демокрацията. В рамките на тази ориентация центърът сътрудничи с всички обществени и политически сили, които съдействуват за демократизацията на съвременното българско общество.

Центърът набира необходимите за функционирането си средства от участие в реализацията на вътрешни и международни изследователски програми, както и от дарения.

В общите за центъра изследователски програми участвуват специалисти с различна базова квалификация (политолози, социолози, философи, икономисти, историци, математици), както и с различна политическа ориентация. Представеното проучване на общественото мнение бе осъществено с научни консултации със специализираната американска агенция Whirtlin Group (Маклейн, Вирджиния). Спонсор на сондажа е ДФ "Техноекспортстрой" - София.

Проучването бе проведено от екип на Центъра за изследване на демокрацията в състав: АНДРЕЙ ИВАНОВ, АНТОНИЙ ТОДОРОВ, ВАЛЕНТИН МЛАДЕНОВ, ВАЛЕРИЙ РУСАНОВ, ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ, ДЕЯН КЮРАНОВ, ЕВГЕНИЙ ДАЙНОВ, ИНКО РАЗПОПОВ, РАЛИЦА КОСТОВА-СЕЧКОВА

Всяко предизборно изследване на общественото мнение по един или друг начин се стреми да научи за кого действително ще гласуват хората на предстоящите избори. И както при всяко проучване, достоверен отговор на този въпрос няма. Не поради недобросъвестност на екипа, работил върху изследването, а поради самото съдържание на получаваната по сондажен път информация. Една анкета сред нестабилизирано избирателно тяло - както е у нас, дава представа преди всичко за нагласите на част от обществото (при представително изследване - практически на цялото общество) в даден момент, в случая - между 17 и 20 май. Въз основа на тази информация правим прогноза, но като всяка прогноза тя ще бъде приблизителна, а доста верността и е в пряка зависимост от точността на сондажа.

Какво ни кара да вярваме и какво - да се съмняваме в достоверността на проведеното изследване! Преди всичко, на всички негови етапи (от подготвянето на извадка та до машинната обработка на данните и тяхната интерпретация) работиха специалисти в съответната област. Това са хора с различни политически ориентации, но заедно с нас са твърдо убедени, че истината е по-важна от партийните интереси.

ИЗВАДКАТА, по която е правено проучването, е представителна за страната и за София, изготвена от екип на ЦСУ по метода на двустепенен случаен подбор. Тя обхваща 3000 души, разпределени в 250 компактни групи - "гнезда". Всеки един от анкетираните говори от името на около 2300 избиратели, което за българските условия специалистите смятат за предостатъчно в чисто количествено отношение. Извадката е представителна за страната и в качествено отношение. В нея присъствуват хора от "всяка класа, пол, занятие", от всяка възраст и етническа принадлежност, както и от всички политически направления. При това пропорциите в нея отговарят (или са в рамките на малки, допустими отклонения) на тези в цялата страна.

АНКЕТЬОРИТЕ на центъра бяха инструктирани да разясняват въпросите, ако това е неизбежно, но в никакъв случай да не дават информация, която пряко или косвено да насочва анкетирания към определен отговор. Не са проявявали собствените политически пристрастия, подтикващи към определена нагласа анкетираните (примерно носене значки на политически групи). В повечето случаи анкетьорите не са жители на селищата - обект на изследването. Анкетираните не ги познават и следователно се чувствуват по-свободни с тях. Важна задача пред анкетьорите бе да убедят анкетираните в анонимността на отговорите им. Тя е гарантирана по принцип от научната цел на изследването, а на практика от това, че картата се попълва само с отбелязване на цифри (с изключение на въпроса за партийна принадлежност, където се вписват инициалите на партията). Получени бяха 2567 попълнени анкети.

ОБРАБОТКАТА на получената информация бе извършена от математическото ателие "Флокс" към Съюза на математиците в България. Още преди машинната обработка беше проверена всяка анкетна карта. Около 80 карти отпаднаха поради липсата на отговор на повечето въпроси, но не сме имали основание да отхвърлим карта поради съмнение в анкетьорската недобросъвестност. Наред с положителните страни на проучването то не е застраховано от изкривявания. Сериозен техен източник може да бъде страхът на анкетираните. От една страна, това е страхът от властта. Съвсем естествено, този вид страх в по-голяма степен се асоциира с БСП, отколкото със СДС, и по тази линия е вероятно изкривяване на отговорите в полза на БСП. От друга страна - вече не са редки случаите, когато хората се страхуват (или срамуват) да изразят открито своите социалистически убеждения, което също може да деформира отговорите, този път в полза на СДС. Има и трети вид страх - страх "да си признаеш, че не знаеш", да не се представиш в "лоша" светлина. В подобни случаи анкетираният обикновено отговаря не по личното си мнение, а според онова, което в момента е социално престижно. А престижна днес е търпимостта, тя се прокламира и отляво, и отдясно. Като цяло обаче "страховият синдром" в по-голяма степен би могъл да повиши процента в полза на БСП, отколкото на СДС.

ПРОГНОЗАТА, която правим, не е механичен извод от получените проценти и разпределението на едни или други процес, допълнени и конкретизирани от получените анкетни данни. За това прогнозата ни има по скоро политологически, отколкото социологически характер.

През есента на 1989 г. демократичната промяна в Източна Европа навлезе в качествено нов етап. Характерен стана стремежът към отхвърляне на държавния социализъм, към своеобразно "връщане", реинтегриране в "Европа", като се има предвид Западна Европа. Това от своя страна продължава да запазва радикални изменения в съзнанието на хората и да засилва отрицанието на сегашното положение. В Полша, ГДР, Унгария, Словения и Хърватска тези промени са вече фиксирани в резултатите от изборите. Махалото на политическите настроения там отскочи рязко "вдясно": идентификацията срещу държавния социализъм се изрази в гласуването против комунистическите партии, масово схващани като негови политически носители. Немалка роля тук изигра и възраждането на "средноевропейската идея", затегнала вече като приоритетна ориентация в политиката на Чехословакия, Унгария, Словения и Хърватско.

На Балканите обаче не се наблюдава подобна категоричност и яснота в насоката на промените. Съюзът на югославските комунисти не слиза от политическата сцена на Сърбия, Черна гора и Македония. В Румъния обвиняваният от опозицията в криптокомунизъм Йон Илиеску и ръководеният от него ФНС постигнаха убедителна изборна победа. Промените в България също следват своя логика. За това има основателни исторически, геополитически и психологически причини.

Първо, през 112 годишната история на новата българска държава, българите нееднократно показаха привързаност към консерватизма и лоялност към управляващите структури. В резултат на това свободни парламентарни избори в България са губени от партията, която е на власт, в много редки случаи. Второ, в България, както и в целия източноправославен свят (Русия, Сърбия, Черна гора и Македония, Румъния, Гърция и България), църквата не представлява независима обществена сила, способна да въздейства на хода на политическите събития. Трето, през следвоенния период България няма традициите на обществено-политическите конфликти, разтърсили ГДР, Полша и Унгария, няма опита на "пражката пролет", на десетилетието на "Солидарност". Затова и отчуждението между управляващи и управлявани е по-слабо. Четвърто, традиционният егалитаризъм на българския народ и отсъствието на радикална социална диференциация произвежда ценности, които са запазват и продължават да запазват "социалистическото" крило в политическия живот. Пето, напрежението в българо-турските отношения напоследък естествено генерира стремеж към запазване на стабилни връзки със Съветския съюз като необходим външнополитически гарант и привичен икономически партньор, което от своя страна определя и умереността на всички политически сили в България. Не на последно място, управляващата партия направи сериозно усилие за реформиране "отгоре".

В резултат българите не показват онази степен на отрицанието на държавния социализъм, която се оказва характерна за повечето източноевропейци. Независимо от многообразието в сегашната политическа ситуация (33 самостоятелни партии и 5 политически блока, регистрирани за предстоящите избори) днес отдаваме своите предпочитания предимно на две политически сили: Съюза на демократичните сили и Българската социалистическа партия. К конкретният въпрос, който днес се поставя пред страната, е коя от двете политически сили ще успее да спечели доверието на гласоподавателите.

Поляризация на нагласите

В момента, когато бе провеждано допитването, до изборите оставаха над 20 дни, но избирателите в повечето случаи бяха направили своя избор - 82 % от отговорилите на анкетата за явяват, че вече са решили за кого ще гласуват (в началото на годината процентът на неопределилите се беше над 30). Още не са направили своя избор 12 % и тази част от електората ще стане основният обект на внимание в хода на последния етап на предизборната борба, а 4%, изглежда, твърдо са решили да не гласуват. Това, разбира се, не означава, че настроенията вътре в отделните групи привърженици на различните политически сили са замръзнали и не подлежат на сериозни колебания. Поради нестабилното разпределение на силите напълно е възможно една или друга значима акция да преориентира предизборните нагласи във вреда на някои групи и в полза на други. Надали обаче подобна промяна би се отразила съществено върху самата избирателна активност и би променила броя на дистанцираните от политическия живот. Може да се очаква, че в изборите ще вземе участие значителна част от българските избиратели (над 80 %), което е едно от необходимите условия за действителна демократичност (в парламентарните избори в Западна Европа гласуват средно 70-80 % от общия брой на избирателите, а САЩ - 50-60 %).

Данните от анкетата сочат относително висока степен на политическа поляризация. Над 70% от избирателите са твърдо ориентирани към една от двете основни политически сили - БСП и СДС. Поляризацията се потвърждава и от факта че поддръжниците на тези главни сили почти без изключение отхвърлят възможността да гласуват за противниковата страна. Подобно разделение на обществото в политическите му предпочитания ще се отрази не само в изборните резултати, но и върху разслояването и стабилизирането на политическия спектър в страната.

Проведените през последните три месеца социологически анкети показват, че поляризацията нараства, колебаещите се спадат, а блоковете се "втвърдяват". Безспорно ние си даваме сметка, че съпоставянето на данни от различни сондажи в различно време неминуемо крие определени рискове Затова даваме тези цифри не за пряко сравнение, а за най-обща ориентация.

Поляризацията е в кулминационната си точка (кампанията започна твърде рано). Има признаци на известно спадане на напрежението между двата полюса (БСП и СДС). Митингите вече са навик и не предизвикват толкова остри реакции, агресивното поведение е маргинализирано. Важен момент е относителното укрепване на електората на БЗНС - една реална алтернатива на острото противопоставяне между БСП и СДС.

Намерение да се подкрепи листата на БЗНС (в проценти)

януари	Институт по социология	8.8
април	НЦИОМ	9.5
май	ЦИД	12.6

Структурата на политическите блокове

Можем да разгледаме политическите блокове като съставени от ядро и периферия: в ядрото са "идеолозите", които дават позитивните идеи, а на периферията - по-скоро "практиците", които осъществяват разграничаването от другите, от "противника". Тогава споменатото "втвърдяване" на блоковете ще се види като пренасяне на активността от ядрата към перифериите. Защо става така? Ядрото - силно идеологизираните привърженици и на двата блока - е само по себе си споено, но малобройно. То не е в състояние да привлече големи маси поне по две причини:

- за БСП – криза на цялата съвкупност на традиционните идеи;
- за СДС - практическа липса на общи за съюза като цяло позитивни идеи.

Когато тези факти станат ясни, нараства значението на периферията - "противниците на съперника" - до степен периферията да измести ядрото. Примерно СДС все повече се идентифицира като "не-БСП", а БСП привлича "не-СДС" нагласи. Двата блока остават с разнородно ядро и еднородна, но взаимнообратна периферия, което ги прави силно полярни и конфликтни. В тази ситуация "ядрото" се опитва да обгърне "периферията", стреми се не да я концентрира около себе си, а да я стегне в определени рамки. Тук главната роля не е на позитивните идеи, а на негативните идеи, на страховия синдром от "противника".

В този смисъл блоковете "БСП" и "СДС" са до голяма степен фиктивни, те не отразяват дълбоки обществени разделения и линии на противопоставяне. И все пак противопоставянето БСП - СДС е израз, макар и изкривен, "от местен", на съществена схизма в обществото. Данните сочат, че "периферията" на БСП е по консервативна от ядрото, а "периферията" на СДС - по-екстремистка от ядрото. Поради това блокът на БСП изглежда по-стабилен, докато на СДС - по-динамичен. Блокът "БСП" е заплашен от разпадане на връзката между ядрото и консервативно-центристката периферия. Най-вероятно е тази периферия да запази целостта си и да дрейфува надясно, търсейки своето истинско ядро.

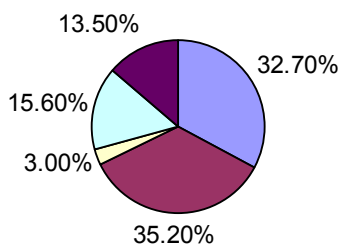
Блокът "СДС" е заплашен от взрив на съдържащото ядро. Възможно е от такъв взрив отломките на периферията (всяка по свой път) да заемат местата си по скалата ляво – дясно. Възможно е да се разпилеят, като част се слее с консервативната периферия, откъсваща се от активното ядро на БСП, а друга част да бъде привлечена от самото ядро.

Степента на политическа поляризация най-ясно личи по "негативните" нагласи на избирателите, изявени от отговора на въпроса "За кого не бихте гласували?". Той дава информация за границите на блоковете "БСП" и "СДС". От отговорилите 33% не биха гласували за БСП, 35% - за СДС. Отрицателните отговори за всяка от останалите политически сили са под 5 процента. А на въпроса "за кого бихте гласували" 40% избират БСП, 30% - СДС и 13% - БЗНС. Що се отнася до останалите политически сили, изразените предпочитания към тях варират около 1 % и като че ли само Движението за права и свобода има шанс да прескочи бариерата от 4% (за него са обявили намерение да гласуват 3% от анкетираните). Поради това, че изследването е представително освен

за страната и за София (38 гнезда и около 400 анкетирани), налице са данни за предизборните нагласи и на столичани. Двадесет дни преди изборите 49% от избирателите в София се ориентират към СДС, 28% - към БСП, и 6% - към БЗНС.

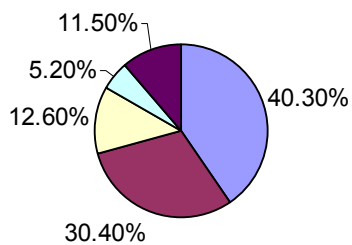
За коя политическа сила не бихте гласували в никакъв случай?

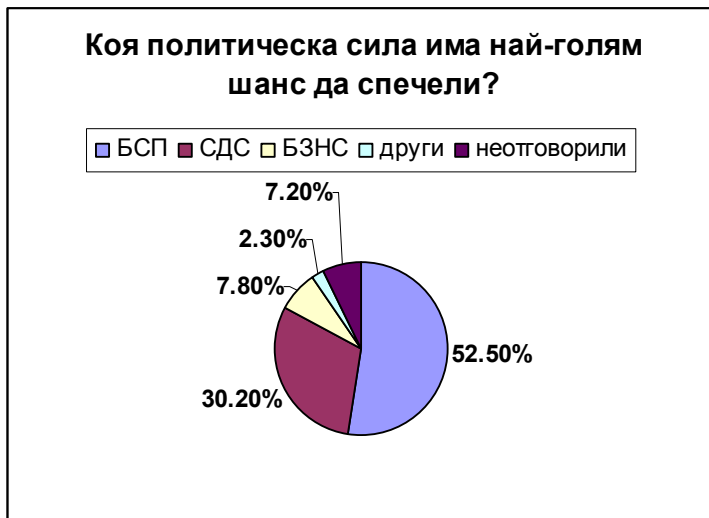
■ БСП ■ СДС ■ БЗНС ■ други ■ неотговорили

За коя политическа сила ще гласувате?

■ БСП ■ СДС ■ БЗНС ■ други ■ неотговорили

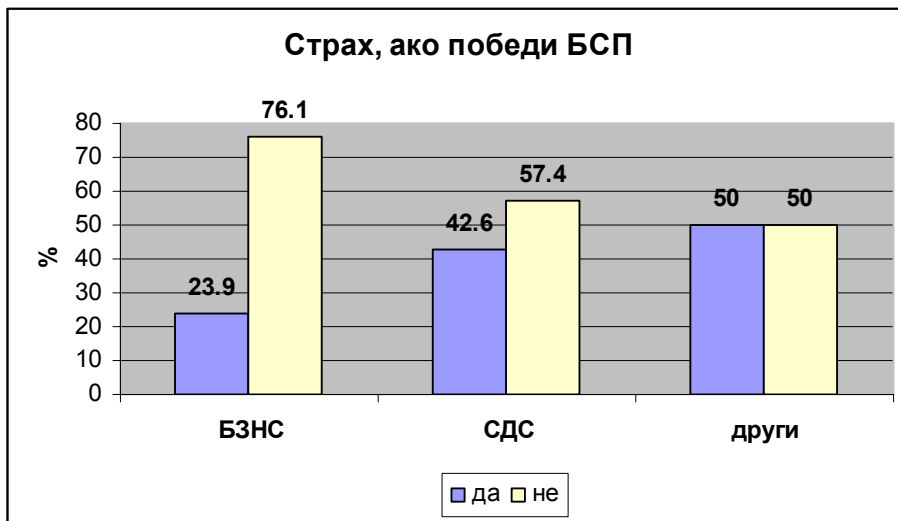
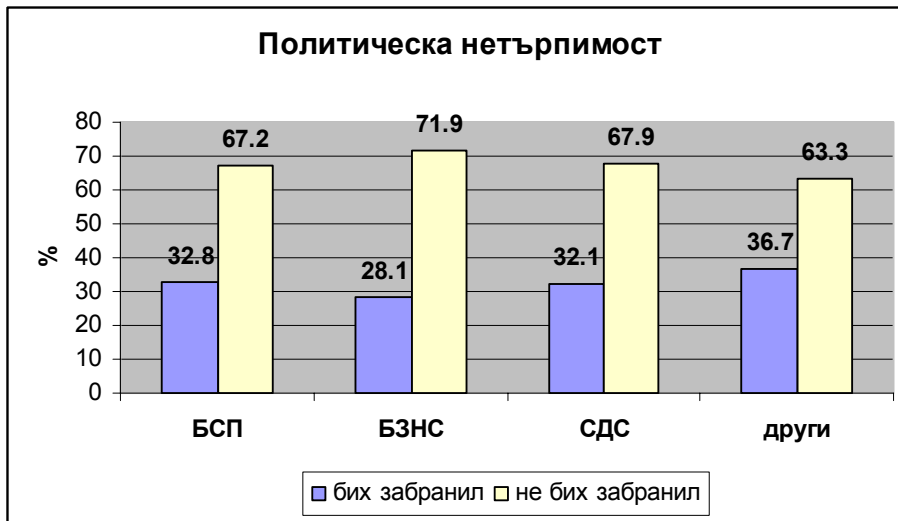
Електорални граници на блоковете

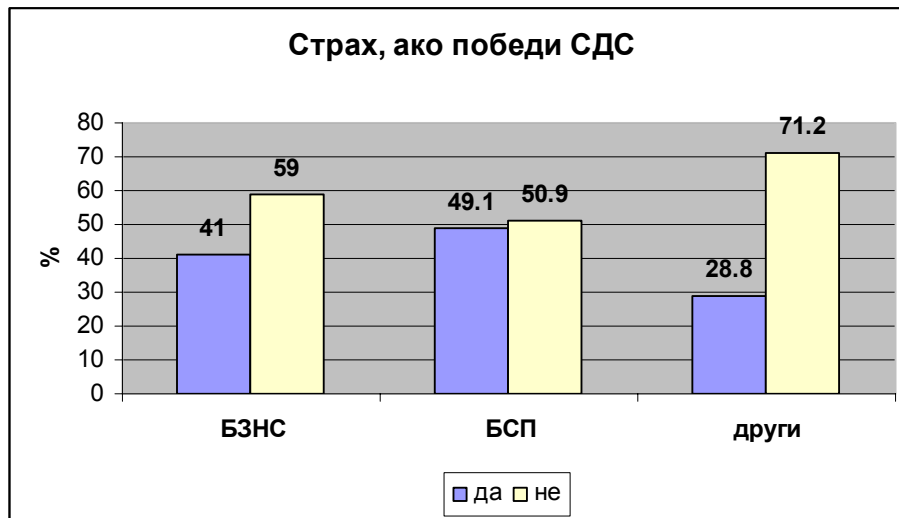
Абстрактно погледнато, това са вероятните горни граници за влияние в навечерието на изборите (за БСП - 37-44%; за СДС - 35- 41%). Те удивително съвпадат с границите, които изследването допуска за вероятните гласоподаватели на тези две политически сили (БСП: 37-43%; СДС: 28-33%), като СДС има относително по-голям потенциал за печелене на нови привърженици, а БСП практически вече е до стигнала горната граница на потенциалния си електорат. Двете сили спокойно биха могли да се борят най-малко за още 8 процента от не решилите за кого да гласуват (1 % за БСП и 7% за СДС), ако продължават да изграждат електората си на основата на страха от политическия съперник.

Анкетата показва относително висока степен на авторитарни нагласи у избирателите. Ако имаха достатъчно власт, 29%, от отговорилите биха забранили някоя партия; не биха забранили 64%, . Самата готовност за забрана говори за склонност политически проблеми да се решават с административни средства. Още повече че делът на "забранителите" е еднакъв и в електората на БСП, и на СДС.

Поляризацията на предизборните нагласи е почва за недоверие и страх от политическите противници. "Първичен" израз на този страх е очакването за разчистване на сметки: 43% от потенциалните избиратели на СДС смятат, че ако БСП спечели, ще си разчисти сметките с противниците си. Същото смятат за СДС и 49% от потенциалните избиратели на БСП. Що се отнася до избирателите на БЗНС, то само 28% от тях очакват разчистване на сметките от която и да било страна. Симптоматично е, че и в двете сили (БСП и СДС) има хора, които смятат, че собствените им партии ще прибегнат до разчистване на сметки, ако вземат властта. Това е белег за агресивни нагласи. При това броят на потенциално агресивно настроените сред симпатизантите на БСП и СДС е приблизително еднакъв. Макар и малцинство, тези хора подкрепят своята партия с убеждението, че ако тя спечели изборите ще си разчисти сметките с политическите противници (а може би именно за това я подкрепят). Изглежда всеки от двата блока е изправен пред необходимостта да съдържа собствените си екстремисти,

ако не за друго, то защото тяхната активност в крайна сметка спомага за укрепване на блока на съперника.

Потенциален политически център?

Същевременно съществува един "скрит" политически непредставен блок на избиратели с центристски нагласи, които не са "между" БСП и СДС, а се противопоставят на конфронтацията между БСП и СДС. Авторитарно-егалитарните настроения в масовото съзнание на българския избирател не позволиха за краткия период след 10 ноември 1989 г. да се формира и утвърди "трета" сила в обществения живот на страната, която да изиграе ролята на политически център. В момента едва ли БЗНС е в състояние да изпълни тази роля, а съществуващите в обществото социалдемократически или центристски тенденции тепърва ще кристализират. Но въпреки това показателен е делът на привържениците на коалиционно правителство, независимо от неговата формула, който нарасте.

Делът на привържениците на коалиционно правителство (в проценти)

април	ЦСУ	42
май	СУ	45
май	ЦИД	48

Изследването на Центъра за изследване на демокрацията в частност показва завидна толерантност и реализъм на избирателите по отношение на бъдещото управление на страната. Само 10% от анкетираните се изказват за еднопартийно управление на БСП и 6% - за самостоятелно правителство на СДС. Показателно е, че 26% от отговорилите смятат, че проблемите пред страната ни може да реши правителство, съставено от специалисти независимо от партийната им принадлежност. В полза на коалиция, ръководена от БСП, се изказват 18% от отговорилите. За коалиция, ръководена от СДС - 13%, с в полза на коалиция, ръководена от БЗНС - 7%. Общо хората против еднопартийно правителство са 73%, нямат мнение 11%, а за са само 16%. Мненията на отделните групи за най-добрия състав на бъдещото правителство се различават съществено. От възнамеряващите да гласуват за БСП 21% смятат, че

проблемите на страната могат да бъдат решени от еднопартийно правителство на БСП, а 41 % - коалиция, ръководена от БСП; 21% се изказват в полза на правителство от експерти независимо от тяхната партийна принадлежност. От решилите да гласуват за СДС 18% се изказват за собствено правителство, 36% - за коалиционно правителство, ръководено от СДС, и 30% - в полза на правителство от експерти. Показателно е че изявилите намерение да гласуват за БСП дават относително слабо предпочитание на правителство, съставено от експерти - почти еднакво, като предпочитанията към еднопартийно и почти двойно по-малко като предпочитанията към коалиционно под ръководството на БСП. Сред симпатизантите на СДС правителството от специалисти се ползува с почти равна популярност, както собственото правителство.

Нагласите на потенциалните избиратели на БСП и СДС по този въпрос в някои аспекти поразително се доближават. Симпатизантите и на двете сили оценяват относително слабо възможностите за коалиция между БСП и СДС - съответно 9 % от симпатизиращите на БСП и 9,4% от електората на СДС. Но забележително е, че и при двете политически сили нагласата към коалиционно управление е два пъти по-силна от нагласата към самостоятелно. Тези нагласи дават основание да се мисли, че в дългосрочна перспектива потенциалният центристски блок ще се активизира и ще добие голямо влияние с прехода към демократично обществено устройство.

II. Политически ориентации и ценности

Получените данни дават възможност за предварително и приблизително очертаване на някои тенденции и особености на политическата култура и ценностните приоритети сред избираемите на основните политически сили. Очевидна е липсата на хомогенност вътре в рамките на тези групи. Въпреки това и в отношението към главните проблеми, пред които днес са изправени страната и обществото, се проявява относителна поляризация на мненията и оценките.

Оценка на миналото

Интересна е оценката за обществото, в което живяхме до 10 ноември 1989 година. 45% от привържениците на БСП го оценяват глобално като по-добро от обществата на Запад, 25% като по-лошо, а 30% виждат в него и добри, и лоши страни. Сред позитивните характеристики най-често одобрение срещат твърденията: "нямаше безработица и хората имаха сигурност", и "имаше ред в страната". По-възрастните хора често одобряват твърдението "обществото беше социалистическо". Що се отнася до оценката за негативните страни на "реалния социализъм", то сред избирателите на БСП определено предпочитание получава отговорът "равенството беше само на думи".

Привържениците на БЗНС са значително по-критични, като 49% от тях предпочитат негативните оценки, 29% виждат в обществото отпреди 10 ноември и лоши, и добри страни, а само 22% го оценяват като по-добро от обществата на Запад.

Сред привържениците на СДС негативните оценки доминират в 82% от случаите, а само 19% откриват и страни, които са давали някои предимства в сравнение с обществата на Запад. Най-често срещаните мнения потвърждават липсата на свобода и законност, както и "равенството на думи" и безспорното признание, че "на Запад

живеят по-добре". Подобни данни навеждат на мисълта, че политическото разцепление е значително по-малко идеологизирано, отколкото изглежда във всекидневния живот - хората са ориентирани към конкретни, "земни" неща.

Вината за кризата

Привържениците на СДС откриват вината най-вече в "комунистическата партия (сега БСП)": 64%. Почти една трета от избирателите на БЗНС (30%) също приемат, това твърдение като най-вярно, докато едва 7% от симпатизантите на БСП виждат вина в предпочитаната от самите тях партия. Значителни различия се наблюдават и в отношението към твърдението че "главната вина се корени в обвързването ни със СССР". То е подкрепено от 35% от избирателите на СДС и само от 8% от тези на БСП. Относително висока степен на съгласие има само в оценката на „вината та Тодор Живков и неговата мафия". Този отговор получава одобрението на 60% от потенциалните гласоподаватели на БСП и 64% от тези на СДС. Той е предпочитан и от 69% от привържениците на БЗНС.

За сегашната криза в най-малка степен е обвинявана опозицията (5% от избирателите на БСП и 2% от тези на БЗНС). Слабо представителство има и носталгията по "реалния социализъм" "Реформите на Горбачов, които отслабиха социализма" и "Действията на световния империализъм" се срещат съответно едва в 7% и 6% от случаите като предпочитан отговор на привържениците на БСП.

В този контекст безспорно най-висока стойност има реакцията на твърдението, че "Всички носим вина, макар едни по-голяма, а други по-малка" Отговорността за сегашната криза са склонни да споделят 60% от избирателите на БСП, 34% от привържениците на СДС и 44%, от тези на БЗНС.

Лоялност към властта

Проблемът за лоялността към властта е възлов от гледна точка на управляемостта на едно общество. В условията на разклащане на всякакви авторитети и поляризиран политически пристрастия властта често се асоциира с насилие. Оттук - и различните нагласи към властта в зависимост от това, дали управляваща е "своята" или "противниковата" партия.

Основните политически сили проявяват умерена нетърпимост към възможното управление на "противниковата" партия. Делът на привържениците на БСП, БЗНС и СДС, които ще пречат колкото могат на властта на политическия си противник, за да предизвикат извънредни избори, е много нисък. Ще се подчинят на противниковата власт, но ще се борят против всичко в политиката ѝ, с което не са съгласна, 70% от членовете на БСП, 52% от членовете на БЗНС и 75% от членовете на СДС. Това донякъде говори за по-голяма склонност към опозиционни действия сред привържениците на СДС и обратното - само 6% от членовете на СДС ще се подчинят на противниковата власт поради самия факт, че е власт. Този процент за членовете на БСП е 25, за членовете на БЗНС - 45.

Степен на политическа обвързаност

Симпатизантите на отделните политически сили проявяват и различна степен на политическа обвързаност. На въпроса, бихте ли взели участие в масова акция на вашата партия, която (акция) не одобрявате, 31 % от решилите да гласуват за БСП ще участвуват, защото "е важно единството", 13%, - защото ръководителите сигурно преценяват по-точно, 49% - няма да участвуват, понеже държат на собственото си мнение, но в бъдеще ще продължават да подкрепят тези партия. За потенциалните избиратели на БЗНС отговорите са приблизително същите - 27% на първия отговор, 18% на втория, 42% на третия. Съществено се различава картината при симпатизантите на СДС. В името на единството биха участвували в акция, която не одобряват 22%, на авторитета на ръководителите безрезервно биха се подчинили само 9%, а няма да участвуват, понеже държат на мнението си, но ще подкрепят в бъдеще своята организация 57%. Непопулярна акция на съответната партия или организация ще стане повод да се откажат от нея, за да не правят компромиси със себе си 3% от привържениците на БСП, 7% от симпатизантите на БЗНС и 9% от привържениците на СДС.

Самоувереност и самозаблуда

Представителите на различните политически сили проявяват различна степен на увереност в победата на своята партия. Информация за това дава съпоставката между отговорите за намеренията на анкетирания за кого ще гласуват и тяхната прогноза за вероятния победител в предстоящите избори. В това отношение определено най-самоуверени са симпатизантите на БСП - 96% от тях са на мнение, че БСП ще спечели. Победа на СДС очакват само 3% от бъдещите избиратели на БСП.

Малко по-резервирани в това отношение са привържениците на СДС. От заявите намерение да гласуват за СДС победа очакват 82%, докато 16% предричат победа на БСП. Освен за реализъм тези 46% вероятно са пряко свидетелство за идейна мотивация на пред изборните им нагласи - те са направили своя избор в полза на СДС напълно съзнателно, приемайки, че подкрепяната от тях политическа сила може да загуби.

Основни шрихи на социологическата структура

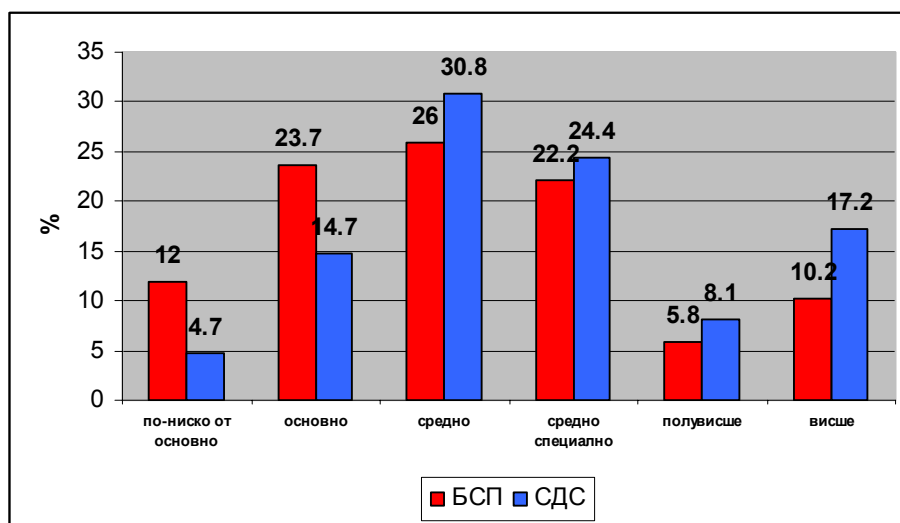
Макар и с едри шрихи, анкетата позволява да се открият някои основни характеристики на социологическата структура на главните групи избиратели. Първият извод в тази насока е, че работниците в материалното производство (промишленост, транспорт, селско стопанство, строителство и пр.) съставляват основна и почти еднаква част от избирателите на водещите политически сили. При БСП те са 42%, при СДС - 44%, при БЗНС - 42%.

Сходни са пропорциите и в групата на държавната администрация. Нейните представители съставляват 11% от избирателите на БСП, 11% - на СДС, и 10% - на

БЗНС. Двете главни политически сили имат почти еднакво влияние в групата на инженерно-техническата интелигенция, учителите, лекарите, архитектите и пр.

Получените данни не позволяват да се направи изводът, че съществува ясна зависимост между социопрофесионалната принадлежност и предпочитания за поддръжка на някоя от политическите сили.

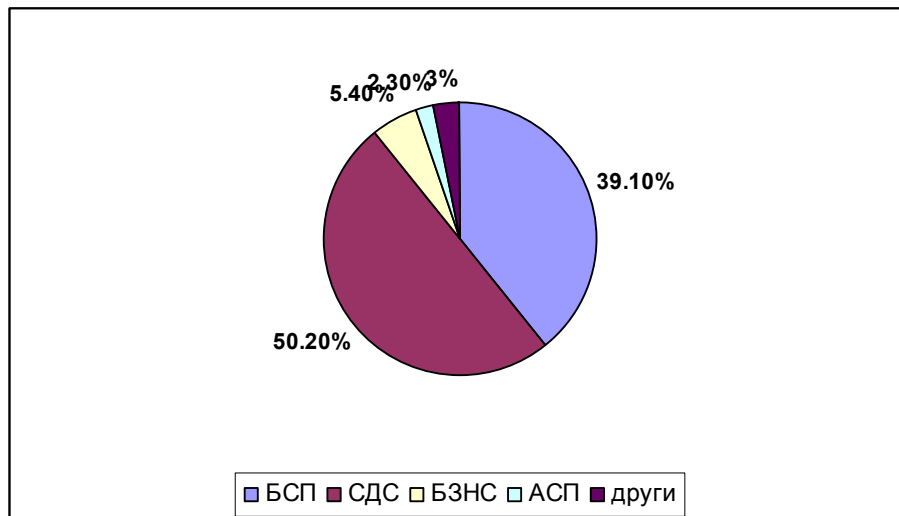
Определен интерес представлява образователната структура на избирателите на двете основни политически сили, защото е налице определена зависимост между равнището на образование и политическите предпочитания. Като цяло с нарастване на образователното равнище предпочитанията към БСП намаляват. Обратно, с нарастване на образователното равнище нарастват предпочитанията към СДС.

Делът на висшистите, привърженици на БСП, е с 13 процентни пункта по-малък от този на хората с основно образование със същото предпочитание (ориентация); съответно висшистите, привърженици на СДС, са толкова процентни пункта повече от хората с основно образование: 50% от анкетираните висшисти се ориентират към СДС срещу 39% - към БСП. Относително сходни са политическите предпочитания сред анкетираните със средно, средно специално и полувисше образование. В същото време 52% от анкетираните с основно образование декларират подкрепата си на БСП.

Данните от анкетата сочат, че е налице от носителко ясно изразено влияние на възрастта върху политическата принадлежност. С нарастване на възрастта се увеличават привържениците на БСП (това се отразява и при образованието: хората с основно и по-ниско са в огромната си част възрастни) При СДС е валидна обратната зависимост. Избиратели те до 45-годишна възраст съставляват 72% от общия брой на неговите привърженици сред анкетираните. При БСП в същата възрастова граница те са 48%.

Интелигенцията пред избор

И така...

За да преминем от фактите към прогноза, е необходимо да преминем от социологията обратно в политологията. Социологическите данни, получени чрез анкетата, трябва да бъдат изгълкувани политологически, за да се превърнат в прогноза. Тъкмо това те се опитаме да направим.

Същевременно трябва да е ясно, че цифрите, изразяващи една политологическа прогноза, са по условие по-несигурни от цифрите, описващи една социологическа "моментна снимка" на мнения. Тук важат други критерии за истинност и други доказателствени схеми. И политолозите-специалисти, и любителите, и обществото ни като цяло е още в началото на този вид мислене, който превръща политическата прогностика от игра в наука. Този подход позволява и боравенето със значително по-голяма доза научна интуиция. Вероятно поради това нашата работа по прогнозата премина през толкова интерпретационни схеми и етапи, че да ги опишем тук е практически невъзможно. Затова предлагаме като краен продукт на нашите размишления единствено следната колонка:

Относителен дял от действителните бюлетини за листите по пропорционалната система (в проценти)

Политически сили

БСП	39-44
СДС	34-41
БЗНС	14-18
ДПС	4-5
Останали партии (общо)	5-6

* Броят на действителните бюлетини се получава, като от броя на регистрираните избиратели се извади броят на въздържалите се и броят на бюлетините, официално обявени за недействителни.

Тази прогноза не е "твърда", а в посочените граници, тъй като се отчита възможното влияние на различни политически сътресения. Нямаме достатъчна основа за предвиждане в мажоритарните райони.

Внимание! След като 80 % от анкетирания заявиха, че не биха се повлияли от евентуална прогноза на Ванга, ние твърдо се надяваме, че и читателите няма да се оставят да бъдат манипулирани от нашата прогноза.